

Waarvoor kun je de leesscan vo inzetten?

De leesscan vo is een online reflectie-instrument dat met stellingen het lees- en literatuuronderwijs op scholen voor voortgezet onderwijs bevroegt. De scan kun je gebruiken om de beginsituatie van jouw school in kaart te brengen. Met de resultaten kunnen jullie het schoolbrede leesbeleid (verder) ontwikkelen. De leesscan vo is geen test waarvoor je als school kunt slagen of zakken. Het is niet erg als verschillende onderdelen (nog) niet op orde zijn. De uitkomst kan jullie helpen om onderbouwde en weloverwogen beslissingen te maken over de onderdelen die jullie willen borgen en/of willen verbeteren.

Hoe ziet de leesscan vo eruit?

De leesscan vo bestaat uit 28 stellingen met steeds dezelfde vier antwoordopties die lopen van '(nog) niet op orde' tot en met 'op orde'. Voorbeelden van stellingen zijn *'Het leesbeleidsplan van onze school is vertaald naar een (jaar)plan met concrete doelen en acties in een doorgaande lijn'* en *'Onze school heeft een boekencollectie die actueel, gevarieerd, meertalig, divers en inclusief is'*. De stellingen zijn verdeeld over de onderwerpen: leesbeleid, rijke leesomgeving, effectief lees- en literatuuronderwijs, leesbevordering, monitoring en evaluatie, en samenwerking. De onderwerpen hangen sterk samen en spelen op elkaar in. Zie bijlage 1 in deze handleiding voor een uitleg waarom juist deze onderwerpen zijn opgenomen in deze leesscan.

Wie vult de leesscan vo in?

Schoolbreed werken aan effectief lees- en literatuuronderwijs en leesbevordering vraagt om samenwerking binnen de school en met

partners buiten de school. Bij voorkeur vul je deze scan dan ook niet alleen in, maar samen met collega's. Idealiter gebeurt dit door het kernteam lezen. Hierin zijn de schoolleider en docenten van verschillende vaksecties vertegenwoordigd. Ook de taal- en leescoördinator en de mediathecaris van de school kunnen deel uitmaken van dit team. Als jullie school deelneemt aan de *Bibliotheek op school* kunnen jullie ervoor kiezen ook de leesmediaconsulent op te nemen als teamlid. Definities van begrippen die voorkomen in de leesscan vo – zoals kernteam lezen en de leesmediaconsulent – vind je terug in bijlage 3.

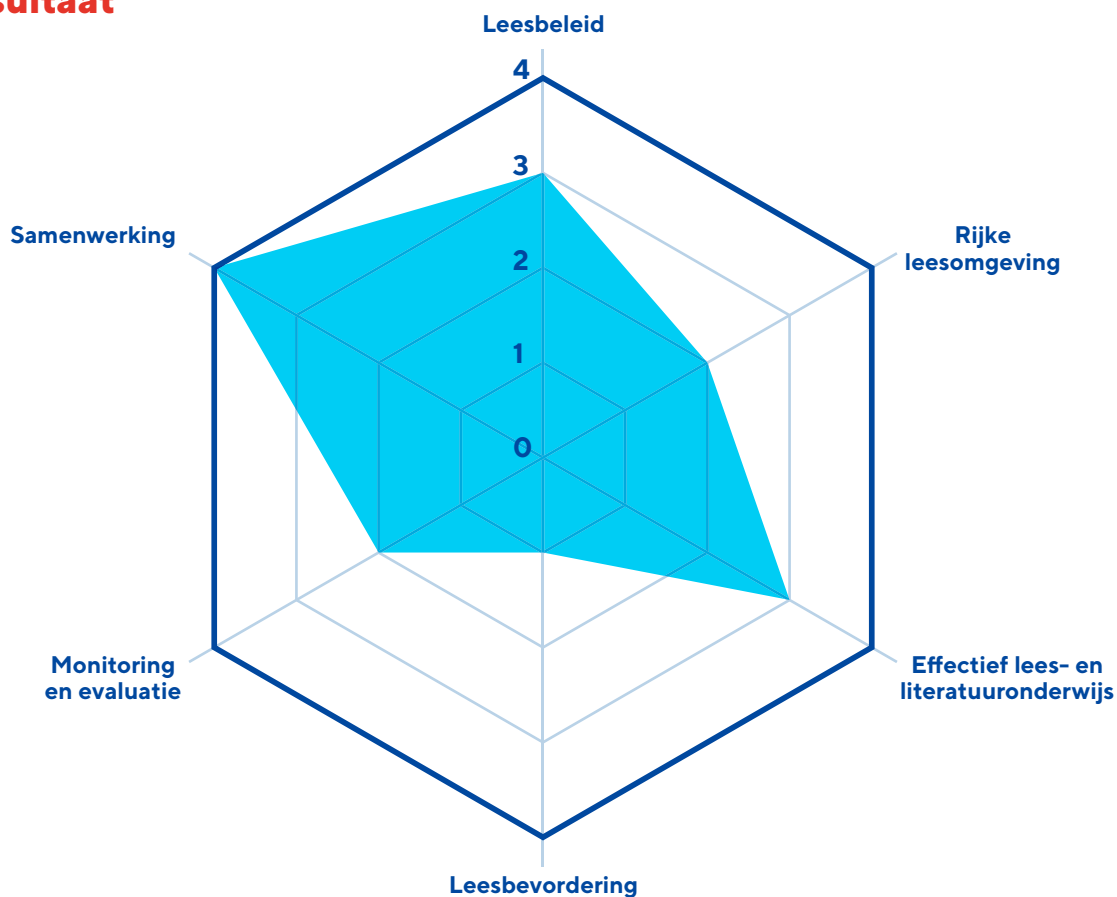
Hoe ziet het resultaat van de leesscan vo eruit?

Door het invullen van de leesscan vo krijg je een helder overzicht van waar jouw school staat in het realiseren van effectief lees- en literatuuronderwijs en leesbevordering. De resultaten van de leesscan vo worden weergegeven in een spindigram. Zie figuur voor een voorbeeld. Dit diagram geeft inzicht in de sterktes en zwaktes rondom alle belangrijke onderwerpen van het leesbeleid.

Wat doe je met het resultaat?

De resultaten van de leesscan vo geven houvast bij het maken van gefundeerde keuzes voor leesbeleid van jouw school. Ze kunnen aanknopingspunten bieden om met collega's het gesprek aan te gaan, als een eerste stap in het opstellen van (nieuw) leesbeleid. Voor een eerste gesprek kun je de zes conclusievragen bij de scan gebruiken, zoals *'Waar zijn we trots op?'* en *'Waar willen we aan werken?'*. Een leesbeleid dat leidt tot een behapbaar jaarplan met een beperkt aantal concrete acties is een goed begin.

Resultaat

Figuur: Voorbeeld van een spindigram naar aanleiding van een ingevulde leesscan vo

Meer informatie over het opstellen en uitvoeren van leesbeleid

Bronnen voor meer informatie

Wil je meer weten over hoe je te werk kunt gaan bij het opstellen en uitvoeren van leesbeleid? Lees dan de volgende bronnen:

- *Van leerlingen lezers maken*. Handboek voor krachtig leesonderwijs. (Hebbrecht & Vansteelandt, 2023).
- Het online leertraject '*Een duurzaam leesbeleid ontwikkelen*' (Iedereen Leest Academie, 2024).

- *Handreiking* voor het opstellen en uitvoeren van een taal- en leesbeleidsplan. (Stichting Lezen & SLO, 2019).

Andere instrumenten

De resultaten uit de leesscan vo geven een globaal beeld van de mate waarin jouw school werkt aan effectief leesonderwijs. Het is een van de instrumenten die je kunt inzetten om te komen tot keuzes voor (nieuw) leesbeleid. In bijlage 2 van deze handleiding vind je informatie over andere instrumenten die je voor dit doel kunt gebruiken.

Bijlage 1: Uitleg bij de onderwerpen in de leesscan vo

Je vindt hier een toelichting op de zes onderwerpen die in de leesscan vo aan bod komen. We leggen uit waarom juist deze onderdelen ertoe doen voor effectief lees- en literatuuronderwijs en een rijke leesomgeving op school.

Leesbeleid

Bij dit onderwerp gaat het over het werken vanuit een visie op lees- en literatuuronderwijs en leesbevordering. De visie verwoord je in een leesbeleidsplan, samen met de doelen en acties voor de korte en lange termijn. Hierbij houd je rekening met een doorgaande leeslijn van 12 tot en met 18 jaar. Belangrijk is dat doelen en acties passen bij het niveau van de leerlingen en de mogelijkheden van de docenten, de school en de omgeving.

Concrete acties (wie, wat, wanneer en voor welke schooltypen en leerjaren) zijn opgenomen in een jaarplan (onderdeel van het leesbeleidsplan). Het leesbeleid van de school is van en voor alle collega's. Het opstellen en bijstellen van het leesbeleid is dus nooit een taak van alleen de vaksecties Nederlands en/of MVT. Door een kernteam lezen op te richten, waarin docenten van verschillende vakken, de mediathecaris, de taal- en leescoördinator, iemand uit de schoolleiding en eventueel de leesmediaconsulent van de Bibliotheek zijn vertegenwoordigd, kun je dit brede draagvlak waarborgen. Dit kernteam is katrekker van dynamisch en duurzaam leesbeleid en brengt effectief lees- en literatuuronderwijs geregeld onder de aandacht van alle professionals die op de school werken. Dit zou – indien aanwezig – onderdeel kunnen zijn van schoolbreed talenbeleid.

Taken van het team zijn zorgdragen voor het opstellen, borgen en evalueren van het leesbeleid, draagvlak binnen de school creëren en voor professionalisering van alle docenten in effectief lees- en literatuuronderwijs en leesbevordering.

Rijke leesomgeving

Belangrijk onderdeel van en voorwaarde voor effectief lees- en literatuuronderwijs is een omgeving die uitdaagt om te gaan lezen. Dit betekent dat er een ruime, actuele en diverse collectie is van boeken en ander leesmateriaal, aansluitend bij de belevingswereld en interesses van leerlingen. Deze collectie is zowel in de klaslokalen als in de mediatheek te vinden. Er zijn uitnodigende leesplekken in het gebouw, er hangen posters met poëzie en de hele school ademt het plezier en het belang van lezen.

Effectief lees- en literatuuronderwijs

Een effectieve didactiek vormt de kern van goed lees- en literatuuronderwijs. Het gaat hierbij om de integratie van taal, lezen en vakinhoud. Tekstbegrip en kennisontwikkeling gaan hand in hand en vormen daarom een rode draad in het curriculum van alle vakken. Het is belangrijk dat alle docenten een effectieve leesdidactiek benutten op momenten dat leerlingen met (rijke) teksten werken. Dit is niet alleen een taak voor de docent Nederlands, maar voor docenten van alle vakken. Dit vraagt expertise en tijd van iedereen op school. Het literatuuronderwijs zou zoveel mogelijk leerlinggericht en thematisch ingericht moeten zijn waarbij gesprekken over boeken de kern zijn.

Leesbevordering

Leesbevordering is er vooral op gericht om leerlingen te laten ervaren dat lezen een

plezierige en nuttige tijdsbesteding is. Door activiteiten als (begeleid) vrij lezen, boekgesprekken, creatief schrijven en auteursbezoeken maken leerlingen kennis met fictie, non-fictie en poëzie en ontwikkelen ze hun eigen voorkeuren. Leesbevordering wakkert de intrinsieke motivatie aan om te lezen en is daarom een onmisbare basis voor de ontwikkeling van leesvaardigheid en tekstbegrip.

Monitoring en evaluatie

Om een goed beeld van de leerling als lezer te krijgen is het nodig om summatieve toetsen aan te vullen met formatieve evaluatiemomenten, zoals observaties en gesprekken. Het is ook belangrijk te weten hoe en waarom je meet en hoe je met de meetresultaten aan de slag kunt gaan. Als je als school goed zicht hebt op de leeswensen, leesbehoeften en het leesniveau van je leerlingen, kun je resultaten ook benutten voor (nieuwe) doelen en acties binnen schoolleesbeleid.

Samenwerking

Om leerlingen te laten opgroeien tot lezers is het noodzakelijk om samen te werken binnen de school, maar ook met partners buiten de school. Investeer als school in samenwerking tussen docenten van verschillende vakken en betrek ouders bij de lees- en literaire ontwikkeling van hun kind. De expertise van de bibliotheek is onmisbaar bij het selecteren van geschikt, rijk leesmateriaal en het introduceren van leesbevorderingswerkvormen. Andere culturele instellingen bieden poëzieworkshops of verbinden (geschreven) verhalen met muziek, drama, beeldende vorming of film en stimuleren beleving en verhaalbegrip. Een bezoek van een auteur of andere (literaire) maker goed voorbereiden draagt bij aan de leesmotivatie.

Bijlage 2: Andere instrumenten die helpen bij nadenken over leesbeleid

Naast de leesscan vo zijn er andere instrumenten die je kunt inzetten voor het opstellen van leesbeleid in het voortgezet onderwijs. We bespreken hier de belangrijkste.

Toetsen, observaties en gesprekken

Informatie uit summatieve toetsen, formatieve evaluaties, observaties en gesprekken over de lees- en literaire ontwikkeling van leerlingen. Deze gegevens maken de urgentie en aard van veranderingen in het leesbeleid duidelijk.

De Monitor de Bibliotheek op school

Dit instrument meet het leesklimaat op school en levert onder meer informatie over het lees- en leengedrag van leerlingen, hun leesmotivatie, hun mening over de mediabibliotheek en over leesbevorderend handelen in de klas. De monitor biedt informatie voor het uitvoerend niveau (jaarplan). Op scholen die meedoen aan de *Bibliotheek op school* vullen docenten, leesmediaconsulenten en leerlingen deze monitor jaarlijks in. De leesmediaconsulent presenteert en duidt de resultaten voor de school.

Zelfevaluatie-instrument Taalonderwijs in Beeld VO

Het zelfevaluatie-instrument *Taalonderwijs in Beeld VO* van het Expertisecentrum Nederlands brengt het taal- en leesonderwijs binnen een school in beeld: van alle domeinen binnen het vak Nederlands tot en met taalgericht vakonderwijs. Deze scan is daarvoor breder dan de leesscan vo. De uitkomsten van deze scan bieden aanknopingspunten voor schoolbreed taalbeleid.

Bijlage 3: begrippenlijst leesscan vo

Begeleid vrij lezen

Op maat begeleiding van leerlingen die tijdens het vrij lezen moeilijk zelf tot lezen komen. Begeleiding kan bestaan uit hulp bij de boekkeuze of bij het leesproces.

Effectief leesonderwijs

Geïntegreerd onderwijs in taal, lezen en zaakvakken, waarbij inhoudelijk samenhangende, rijke teksten centraal staan en het stimuleren van leesmotivatie leidend is. Deze onderwijsaanpak benut je op alle momenten dat leerlingen met rijke, authentieke fictie- en non-fictieteksten werken. Deze teksten belichten de vakinhoud vanuit verschillende perspectieven.

Leesbeleidsplan

Plan waarin je als school de visie op lees- en literatuuronderwijs en leesbevordering beschrijft en bepaalt welke doelen jullie op korte en lange termijn willen behalen. Dit kan een onderdeel zijn van het taalbeleidsplan of een aanvulling hierop.

Leescompetentie

De motivatie, kennis en vaardigheden om teksten te kunnen lezen, begrijpen en waarderen.

Leesmediaconsulent

Een leesmediaconsulent is een bibliotheek-medewerker die onderwijsprofessionals instrumenten aanreikt om het taal- en leesplezier, de leesmotivatie en informatievaardigheden van jongeren te bevorderen en hen helpt bij het formuleren en uitvoeren van taal-, lees- en mediabeleid.

Leesvaardigheid

De mate waarin iemand geschreven (digitale) teksten kan decoderen en begrijpen.

Kernteam lezen

Het kernteam lezen bouwt deskundigheid op over en maakt een plan voor het realiseren van effectief lees- en literatuuronderwijs. Het team creëert hiervoor draagvlak binnen de school en verspreidt kennis onder alle collega's.